

Posudek oponenta magisterské diplomové práce:

Marie ŠIMSOVÁ, *Kdo byla vaše matka? Kdo jsou vaši strýcové a tety? Pojetí rodinného zázemí a vybraných demografických jevů v díle Jane Austenové v komparaci s rodinou Austenových a historickodemografickým výzkumem pro Anglii*, FHS UK Praha 2020, stran 128.

Práce Martiny Šimsově je svým badatelským založení (plně jej charakterizuje již sám její název) originální a přínosná. V základních obrysech ji tak lze považovat za velmi zdařilou.

Předkládaná práce je velmi zajímavým a sympatickým pokusem analyzovat demografické a rodinné jevy (jsou vhodně zvoleny, viz s. 2) na základě rozboru novel Jane Austenové (s. 26). Autorka má pravdu, že takovýto přístup není častý. Lze snad jen upozornit, že pokud jde o rozbor beletristického zájmu o demografickou problematiku ze sociálně vědního hlediska, je tu pro středoevropské (konkrétně jihoslovenské) prostředí zajímavý Aláčův [2017] rozbor románu Samuela Činčuráka *Tajní vrahovia*, K autorčinu analytickému zaměření práce bych si však dovolil vyslovit určitou připomínku (resp. vnesl bych otázku). Pracuje se s beletrií jako se *indikátorem* sociokulturních skutečností (tj. rozbor románů by mohl poskytovat stejný obraz jako např. mikroanalyticky zaměřené studie rodinných struktur [viz např. Pražáková-Seligová 2018]), nebo jako s jejich faktorem. Jinak řečeno, čte autorka Austenovou jako *realistický popis* demografických a rodinných poměrů, nebo jako *artikulaci ideálu*, jež mohla na čtenáře působit jako toužený vzor? (Ostatně Laslett, v níže citované práci, řeší otázku, nakolik lze Shakespearova dramata použít jako pramen k dějinám rodinného života 16.-17. století)

Jádrem práce je rozbor novel a románů Jane Austenové a následné využití výsledků těchto literárně-vědních a textových analýz pro jejich porovnání s vlastní rodinným životem Austenových a s obecnými anglickými demografickými a rodinnými poměry. Autorka věnuje rozsáhlejší pozornost historické demografii a dějinám rodiny (s. 13-21). Její rozbor je zde v základních obrysech adekvátní. Lze snad jen na jedné straně vyslovit připomínku vůči nadbytečnosti některých pasáží. Například není jasné, jak se k Jane Austenové vztahuje výklad o antické a raněkřesťanské rodině (s. 18-19). Zvláštěš když pocházela z pastorské rodiny (s. 22), v níž byl zajisté postoj k manželskému životu jiný, než měl Augustin Aurelius. Na straně druhé však v textu na s. 13-21 lze některá podstatná vymezení či rozlišení postrádat. Kupříkladu bych čekal větší pozornost tezi Petera Lasletta (prvotně právě pro anglickou společnost formulované, alespoň myslím, v jeho *The World We Have Lost* z roku 1968 [německý překlad: Laslett 1988]) o *disociaci rodiny a podniku*. (Ostatně bylo by zajímavé se zamyslet nad tím, jak by tato teze, která se prvotně týká především městských podnikatelských rodin, platila pro venkovskou pastorskou rodiny přelomu 16. a 17. století?) Právě tak by stálo za podrobnější

upozornění, že historická demografie a dějiny rodiny, které jsou na demografii vázány, většinou pracuje s tím, co Laslett označuje jako "domácnostní koresidující skupinu" [Laslett - Wall 1972], tedy skupinu lidí, kteří jsou *přítomni* na určitém statku, v určitém venkovském či městském domě. Tato koresidující skupina však nemusí vypovídat příliš mnoho o povaze rodinných pout v rámci *příbuzenských sítí*, které mohly být velmi pevné (ale i relativně slabé) nezávisle na místech trvalého pobytu rodinných příslušníků. Michael Mitterauer v tomto smyslu odlišuje pro středověk "rodinnou domácnost" (*Haushaltsfamilie*) [Gestrich - Krause - Mitterauer 2003: 160-164 a 264-354] a "příbuzenskou rodinu" (*Verwandtschaftsfamilie*) [Gestrich - Krause - Mitterauer 2003: 165-263]. Toto rozlišení by zajisté šlo ze středověku přenést i na novější období, včetně současnosti.

S autorčinými závěry (s. 96-107) lze v zásadě souhlasit. Adekvátně je vyhodnoceno jak porovnání beletristického obrazu rodiny a vybraných demografických jevů v textech Austenové s poměry v jejím rodinném zázemí, tak porovnání těchto dat s obecnými demografickými poměry. Obecně lze k této pasáži (s. 96-107) říci, že (a) je do určité míry zjednodušující porovnávat prvky z textů a života Austenové s *obecnými* demografickými poměry Anglie. Demografické chování se poměrně často specifickým způsobem vázalo a váže k jednotlivým sociální skupinám. (V práci však toto porovnávání s obecnými poměry příliš nevádí). Dále pak (b) by bylo cenné posuzovat *obraz* rodiny jako koresidující *jednoty* a od něj odlišit obraz rodiny jako *příbuzenské sítě* (viz výše).

To, co se píše o Austenové stran jejího vztahu v dětem v širším příbuzenském okolí (s. 26), by bylo zajímavé poměřit s tzv. "hypotézou babiček" [Hawkes et al. 1998; Hawkes 2003; Horský - Havlíček 2017; Velková 2017] Kulturní recepci dětské mortality a nemanželské plodnosti na přelomu 18. a 19., kterou autorka ve vztahu k Austenové rovněž pojednává (s. 26-27), by bylo možné podrobněji studovat z prací Daniely Tinkové [2004; 2010].

Převažující obraz neolokalismu a jednoduchých rodinných domácností popř. nerodinných domácností (s. 96-97) je cenným stvrzením statistických dat. Obezřetnější bych snad byl kupříkladu při vyhodnocování obrazu dětské úmrtnosti. To, že se v rodinném zázemí Austenové nevyskytovala (s. 102-103), může být, pravda, sice symptomatické pro celoanglické poměry zlomu 180-19. století (kdy byl pokles dětské mortality jedním z hlavních faktorů populačního růstu). Avšak také to může být příznačné pro sociální prostředí (vzdělaná pastorská rodin). Konečně to může být dáno i specifickou genetickou výbavou dané rodiny. Zajímavý je malý zájem o nemanželskou plodnost (s. 102). Její podíl na celkovém počtu porodů totiž v celoanglické perspektivě od poloviny 18. století rostl [Laslett 1988: 194]. Nemůže to, že se nijak nápadně nevyskytuje ani v rodinné zkušenosti Austenové, ani v jejích textech, být právě projevem sociální specifičnosti rodinných poměrů Austenových? Není to také tím, že to není "vhodné" téma? Právě tak by bylo zajímavé klást si otázku, proč nejsou v textech

Austenové tak často přítomny porody (s. 103)? Je to s podivem, neboť sňatkový věk v Anglii v té době klesal, natalita (i předmanželská otěhotnění) stoupala [Laslett 1988: 194]. Korespondovalo by to s životní zkušeností Austenové? Nebo by to mohlo být tím, že porod je příliš intimní a příliš naturalistické téma pro beletrii té doby?

Předkládanou práci považuji za zdařilou. To že vůči ní nastolují výše uvedené otázky (jako vstup do diskuse při ústní části obhajoby), je spíše dokladem její zajímavosti a podnětnost, než aby to bylo kritikou. Proto ji jednoznačně doporučuji k obhájení a navrhuji její hodnocení jako výborné

Jan Horský

* * *

Literatura:

ALÁČ, Ján. 2017. *Jednodetstvo. Rozprávania o pustých školách a prázdnych dvoroch*, in: Samuel Činčurák, *Tajní vrahovia*, Stará Turá, Krná, s. 89-154.

GESTRICH, Andreas - KRAUSE, Jens-Uwe - MITTERAUER, Michael. 2003. *Geschichte der Familie*, (Europäische Kulturgeschichte, herausgegeben von Andreas Gestrich, Band 1), Stuttgart, Alfred Kröner Verlag.

HAWKES, Kristen - O'CONNELL, J. F. - BLURTON JONES, G. - ALVAREZ, H. - CHARON, E. L. 1998. *Grandmothering, menopause, and the evolution of human life histories*, *Anthropology - Proc. Natl. Acad. Sci. USA* 95/1998, s. 1336-1339.

HAWKES, Kristen 2003. *Grandmothers and the Evolution of Human Longevity*, *American Journal of Human Biology* 15/2003, s. 380-400.

HORSKÝ, Jan - HAVLÍČEK, Jan . 2017. *Testování "hypotézy babiček". Historicko-demografická perspektiva*, *Historická demografie* 41/2017, s. 189-211. ISSN 9323-0937. Výstup z projektu GA ČR č. 17-11983S.

LASLETT, Peter 1988. *Verlorene Lebenswelten. Geschichte der vorindustriellen Gesellschaft*, wien - Köln - Graz: Böhlau Verlag.

LASLETT, Peter - WALL, Richard (eds.). 1972. *Household and Family in Past Time*, Cambridge - London - New York - Melbourne, Cambridge University Press.

PRAŽÁKOVÁ-SELIGOVÁ, Narkéta. 2018. *Rozbor domácností na hornopolsku v roce 1771 z hlediska přítomnosti babiček*, *Historická demografie* 42/2018, s. 177-210.

TINKOVÁ, Daniela. 2004.. *zločin, šílenství v šílenství v čase odkouzlování světa*, Praha: Argo.

TINKOVÁ, Daniela. 2010. *Tělo, věda,. stát. Zrození porodnice v osvícenské Evropě*, Praha: Argo.

VELKOVÁ, Alice. 2017. *Přítomnost babiček v předindustriálních rodinách a jejich možný vliv na plodnost dcer (na příkladu panství Štáhlavy na přelomu 18. a 19. století)*, *Historická demografie* 41/2017, s. 213-234.

* * *